

mihî certissimum est, et constat ex præmissa probatione propositionis, ex nostra sententiâ nullatenus sequi spatium, sive reale sive imaginariûm, esse quidpiam increatum ac sempiternum, etc.

Quod vero nominatim attinet P. Molina, dico, præclarissimum hunc scriptorem falsi criminis iterum accusari, quod ut luce meridiana clarius appareat, sufficit verba ejusdem exscribere. Objicit præclarus adversarius noster, Molinam hoc aperte docuisse, *spatium infinitum esse aliquid increatum*. Verum lege ipse, quid docuerit, ac discrete scripserit Molina: «Spatium, quod modo occupat machina mundi, non est quid creatum a Deo; neque enim est res aliqua positiva, sed solum est capacitas, hoc est non repugnantia, per comparationem ad potentiam divinam, ad recipiendum tantum vel tantum corpus, si ibi a Deo creetur, aut collocetur, quæ capacitas ex natura rei est ante ullam creationem: non enim existimandum est, Deum simul creasse mundum, et spatium quod occupat, quasi utrumque sit res creata; neque enim quispiam explicare poterit, quid illud sit: quæram enim ab eo, an sit substantia, an accidens; et si accidens, in quonam subjecto sit? quibus cum nihil, quod cum ratione consentiat, respondere possit, fateatur necesse est, nihil aliud esse spatium, quam negationem quamdam sive non repugnantiam, ut corpore repleatur (1)». Pustasne Molinam aperte docuisse, quod spatium sit aliquid increatum, an vero non potuisse contrarium apertius docere? Mox vero ad ostendendam præsentiam Dei in spatiis imaginariis, hoc proponit argumentum, quo placet mihi finem controversiæ imponere. «Hoc ergo ita constituto, in hunc modum conficio argumentationem. In eo, quod corporis est capax, potest esse divina substantia, non minus antequam recipiat corpus, quam postquam receperit: ergo sicut in spatio, quod occupat mundus, est modo divina substantia, ita esse potuit, reque ipsa fuit ex æternitate ante mundi creationem, et pari ratione fuit in infinito spatio, per quod extra cælum producere, et extendere potest quantæcumque magnitudinis corpora».

(1) Molina, in 1.^{am} part. quest. 8, art. 1, disp. 3, paragr. Tertio.

ARTICULUS IV

De divina immutabilitate.

167. Attributum hoc Dei non potest non vere mirabile captumque omnem superans videri hominî, qui nihil invenit in tota rerum universitate, non perpetuæ multiplicique mutationi obnoxium. Illud vero auget in hac re tractanda difficultatem, quod immutabilitas asseri Deo non posse videatur, nisi negata libertate, quæ tamen est perfectio et ipsa non uno ex capite Deo manifestissime tribuenda. Et ratio est, quia libertas essentialiter importat indifferentiam, indifferentiam vero potentiam ad diversa. Quomodo ergo liber et indifferens omnimoda immutabilitate gaudere valeat? Ut res tota, quantum fas est nostro imbecilli ingenio utrumque assequi, declaretur, necesse erit demonstrationi divinæ immutabilitatis demonstrationem libertatis, quamvis alterius loci propriam, annectere, ac tum utriusque concordiam pro modulo nostro tentare.

§ I.—DEMONSTRATUR IMMUTABILITAS DEI.

Immutabilitas est attributum oppositum mutabilitati, quod impotentiam importat subeundi mutationem. Est vero mutatio transitus rei ab uno in alium statum, vel ab uno modo se habendi in alium. Ac multiplex esse potest: interna, quæ propria et vera mutatio est, et externa, quæ non vera mutatio est illius rei, quæ mutari dicitur, sed alterius, quæ respectu prioris diversimode se habet; ut si ex eo solum quod ab alio, qui prius te non videbat, videri incipias, denomineris visus vel cognitus. Visio enim alterius nihil intrinsecum ponit in te, sed tantum in vidente, qui proinde vere mutatur, cum ex non vidente fit videns, tu vero solum mutaris extrinsece, quia tantum te aliter habes, ac prius, secundum denominationem *visi* aut *cogniti* mere extrinsecam (1). Illæ quoque sunt mutationis divisiones præ oculis habendæ, nimirum

Quid immutabilitas quid et quotuplex mutatio.

(1) Vide *Ontolog.*, num. 246, pag. 698.

in substantialem et accidentalem, physicam et moralem: substantialis est ea, per quam res mutatur in aliam substantiam, acquisito vel amisso termino aut actu aliquo substantiali, ut cum ex oxygenio et hydrogenio per utriusque compositionem fit aqua, vel vicissim corrumpitur aque forma, et in illius locum priores apparent substantiæ. Accidentalis mutatio est, per quam res eadem permanens secundum rationem substantiæ, variatur secundum accidens (1). Mutatio physica est ea, per quam res aliter se habet in sua entitate vel realitate naturæ sive quoad substantialem sive quoad accidentalem rationem; moralis vero (sive annexam habeat physicam sive non) dicitur mutatio sita penes propositum voluntatis, quatenus hæc ex non volente volens evadit, vel vicissim, et quatenus ab una transit in aliam volitionem. Nonnulli recentiores mediam hic invehunt mutationem metaphysicam, per quam res vel totaliter fit, ut accidit in creatione, vel a reali statu transit in purum nihilum, totaliter desinens in *esse*, ut fieret in annihilatione. Verum hæc proprie non est mutatio, ex defectu nempe subjecti communis remanentis sub utroque statu (2); sed tantum est mutatio pure concepta vel imaginata.

Status
questionis.

Cum ergo questio insituitur de divina immutabilitate, non est sermo de extrinseca tantum, sed de intrinseca, sive secundum substantiam sive secundum accidens, de illa nimirum, quæ excludit absolutam possibilitatem mutationis intrinsece; planum est enim Deum pure extrinsece mutari, accipiendo diversas denominationes, quæ potuerunt nunquam tribui Deo, nec conveniunt illi ab æterno, sed tantum in tempore; quales sunt v. g. denominationes Creatoris, Domini, et generatim illæ, quæ important operationem Dei ad extra. Nam ex eo quod Deus e non create fiat actu creans, nempe ponens aliquem effectum in rerum natura, non aliter se habet in se ipso. Agimus porro non solum de immutabilitate physica, sed etiam de morali seorsim, quia quamvis moralis mutatio in creatis non contingat sine physica, potest dubitari, num non sit de Deo aliter dicendum. Cum enim

(1) *Ontolog.*, *ibid.*, pag. 700.

(2) Vide *Cosmolog.*, num. 63, pag. 194, 3.º; *Ontolog.*, num. 246, pag. 697.

Deus possit pro sua libertate objectum aliquod velle et non velle sine physica sui actus mutatione, ut mox dicemus, pro num est querere, utrum possit etiam Deus quod semel voluit, deinceps nolle, ac proinde moraliter mutari, sine physica actus mutatione. Et hoc sensu quidam Deum posse moraliter mutari concesserunt, vel certe probabiliter concedi posse arbitrati sunt (1).

Ethnici qui tam indigne sentiebant de Deo, numina sua, fere sicut homines, omnis generis mutationibus obnoxia finxerant: mutabilem quoque physice fecit Deum calvinianus Vorstius, itemque pantheistæ, qui nullum Deum admittunt a materia perpetuo sese evolvente distinctum. Sed veritas a catholicis omnibus communiter asserta Deum statuit absolute ac perfectissime immutabilem tum physice tum moraliter. Et quamquam P. Dionysius Petavius existimaverit quosdam veteres Patres, nempe Lactantium, Tertullianum et Novatianum, Deo affectus iræ, odii aliosque tribuisse, atque adeo illum aliquo modo mutabilem fecisse (2); alii vero prædictos scriptores istius labe criminis purgant, ac nominatim R. P. Ludovicus De San (3). Circa moralem etiam mutationem est communis doctrina Theologorum negantium cadere illam in Deum posse; quibus jam contraria paucissimorum opinio, teste Mastrio, non bene olet (4).

Immutabilitatis
distingue ocores.

164. PROPOSITIO 1.^a Deus est absolute immutabilis sive physice sive moraliter, sive propria sive etiam impropria illa mutatione, quam quidam metaphysicam dicunt,

Propositio, saltem relate ad physicam immutabilitatem, est de fide catholica definita in concilio Nicæno (5).

Deus est
absolute
immutabilis

(1) Apud Mastrium (*Disput. theolog.*, disp. 2, quest. 4, art. 1 fin. num. 136 et art. 4, num. 130), et Billuart (*De Deo*, dissert. 7, art. 4, *Petrest. 1.^a*).

(2) Vide Petav., *De Deo*, lib. 3, cap. 2, num. 14 seqq., ubi productis quibusdam istorum Patrum testimonis rem probare nititur. Cfr. et P. De San, *De Deo*, num. 72, pag. 166 seqq. in nota et pag. 168 in texto.

(3) *Loc. cit.*, num. 72 fin., pag. 169.

(4) Vide Mastrium, *loc. cit.*, art. 4, num. 195.

(5) Vide apud Denzinger, *Enchiridion.*, num. 18, pag. 9, fin.

Lateranensi IV (1), et Vaticano (2), a quo sicut etiam a Lateranensi, dicitur Deus *una, singularis, simplex omnino et incommutabilis substantia*. Idemque disertè traditum habemus in pluribus sacrarum Litterarum testimoniis (3) et communi doctrina Patrum, quemadmodum videre est apud Theologos passim.

sive
metaphysice,

Probatur a) Est Deus in primis absolute immutabilis mutatione impropria vel metaphysica. Mutabilitas enim impropria consistit in potentia rei, ut creetur vel in nihilum redigatur. Atqui absurdum et contradictorium est, ut ens a se atque ex determinatione suæ essentiae necessario existens, et cujus essentia est esse, creari possit, vel in nihilum verti. Ergo....

sive physice,

Probatur ß) Est Deus absolute immutabilis mutatione physica veri nominis, sive substantiali sive accidentali. 1.º Quod vere mutabile est physice, actu et potentia constat (4), nam res, quæ mutatur, quantum ad aliquid manet, et quantum ad aliquid transit ideoque potest accipere atque amittere actum. Atqui Deus actus purus est, expers omnis potentialitatis. Ergo.... 2.º Ens mutabile compositum est, aut compositionem accipere potest. Atqui Deus est omnimodis simplicissimus, neque ulla in eum cadere compositio valet. Ergo.... 3.º Deus est ens infinitum. Atqui ens infinitum immutabile sit, oportet; tum quia immutabilitas est perfectio simpliciter simplex, qua carere nequit ens infinitum; tum quia ens mutabile potest perfectionem actumve novum acquirere, vel possessum amittere, ens autem infinitum nec acquirere, nec amittere perfectionem ullam potest. Ergo.... (5).

sive moraliter,

Probatur γ) Est Deus absolute immutabilis etiam moraliter. Mutatio moralis ex triplici omnino capite contingere potest: ex mutatione physica volentis, cui possit incipere bonum esse, quod prius malum erat, et vicissim; ex parte cognitionis, quatenus quis cognoscendo quod prius ignoraverat,

(1) Denzinger, num. 355, pag. 119.

(2) Denzinger, num. 1031, pag. 386.

(3) Vide v. g. *Malach.* cap. 3, vers. 6; *Psal.* 101, vers. 26-28.

Cir. Hebr. cap. 1, vers. 11, 12; *Jacob.* cap. 1, vers. 17, etc.

(4) Vide *Ontolog.* num. 247, pag. 702.

(5) Vide S. Thom. 1.º p. quest. 9, art. 1.

mutet consilium suum; ac tandem ex parte ipsius voluntatis, ex eo quod absque ulla ratione de novo occurrente ad mutandum propositum, ex mera inconstantia et mobilitate animi incipiat aliquis velle, quod non voluerat, vel non velle, quod voluerat. Atqui primum horum exclusum manet ex physica Dei immutabilitate; alterum ex infinita sapientia; tertium ex infinita perfectione sive physica sive morali, est enim inconstantia voluntatis turpis defectus, ipsum etiam hominem dedecens (1). Ergo.... (2).

Egregie S. Augustinus: *Num dicitis falsa esse, quæ mihi veritas voce forti in aurem interiorem dicit de vera æternitate Creatoris, quod nequaquam ejus substantia per tempora varietur, nec ejus voluntas extra ejus substantiam sit? Unde non eum modo velle hoc, modo velle illud; sed semel et simul et semper velle omnia, quæ vult; non iterum et iterum, neque nunc ista, nunc illa, nec velle postea quod volebat, aut nolle quod prius volebat; quia talis voluntas mutabilis est, et omne mutabile æternum non est, Deus autem noster æternus est. Item quod mihi dicit in aurem interiorem, expectatio rerum venturarum fit contuitus, cum venerint; idemque contuitus fit memoria, cum præterierint: omnis porro intentio, quæ ita variatur, mutabilis est; et omne mutabile æternum non est, Deus autem noster æternus est* (3). Quibus similia reperies apud S. Gregorium M. (4).

Hinc P. Suarez concludit, ex morali mutabilitate sequi physicam, non quidem immediata, sed mediata consecutione, hoc fere pacto. Moralit mutabilitas importat imperfectionem; quare non potest reperiri nisi in voluntate finita. Atqui moralis mutabilitas in voluntate finita non potest esse sine physica. Ergo moralis mutabilitas non potest separari a physica (5).

Ex morali
mutabilitate
sequitur physica

(1) Id fuse et egregie declaratum atque evolutum reperies apud Suarez, *Metaphys.* disp. 50, sect. 9, num. 59, 60.

(2) Vide S. Thom. 1.º p. quest. 19, art. 7.

(3) S. August., *Confession.* lib. 12, cap. 15, num. 18. *Cir. de civitate Dei*, lib. 12, cap. 17.

(4) *Moral.* lib. 10, cap. 37 (al. 18), num. 46 (apud Migne, tom. 75, col. 1144).

(5) Vide Suarez, loc. nup. cit. num. 58.

Objectiones
sclatie.

Adversus physicam Dei immutabilitatem

165. **Objie. 1.º** «Quidquid movet se ipsum, est aliquo modo mutabile. Sed, sicut dicit Augustinus (1), *Spiritus creator movet se, nec per tempus nec per locum*. Ergo Deus est aliquo modo mutabilis.» Accedit, quod *Sapientia dicitur omnibus mobilibus mobilior* (2). Sed Deus est ipsa sapientia. Ergo (3).

Respondeo ad 1.um disting. Major. Quidquid movet se motu proprie dicto, *conc*; motu solum largissime dicto, secundum quod motus importare potest quamlibet operationem, etiam intellectualem, immo et eam, quæ non est producta, qualis est intellectio et volitio divina (4), *neg*. Et *contradist*. Minore, *neg*. conseq. S. Augustinus vero *ibi loquitur secundum modum, quo Plato dicebat primum movens movere seipsum, omnem operationem nominans motum; secundum quod etiam ipsum intelligere et velle et amare motus quidam dicuntur. Quia ergo Deus intelligit, et amat seipsum; secundum hoc dixerunt, quod Deus movet seipsum, non autem secundum quod motus et mutatio est existentis in potentia, ut nunc loquimur de mutatione et motu* (5).

Ad 2.um respondeo, dist. Major. Sapientia dicitur mobilis ratione activitatis suæ, quatenus operatio ad extra vel *motus ejus agilitur et celerior est omnibus motibus*, ut loquitur S. Augustinus (6), *conc*; quatenus sapientia in se ipsa moveatur, transeundo de potentia ad actum, *neg*. Nam Sapientia, ut statim subjungit sacer textus, *in se permanens* (nempe immobilis) *omnia innovat* (7). Sicut enim cogitari nequit in Dei vacatione *ignavia, desidia, inertia*, ita nec in *ejus opere labor, conatus, industria: nonit quiescens agere, et agens quiescere* (8). Nec aliter S. Thomas: *Divina sapientia non dicitur*

(1) *De Genes. ad litter.*, lib. 8, cap. 20.

(2) *Sapient.* cap. 7, vers. 24.

(3) Apud S. Thom., 1 p. quæst. 9, art. 1, argum. 1.º et 2.º

(4) *Cfr. Cosmolog.* num. 27⁸, pag. 1001.

(5) S. Thom. loc. cit., ad 1.um *Cfr.* 1.º dist. 8, quæst. 3, art. 1, ad 2.um

(6) *De Genes. ad litter.*, lib. 8, cap. 12.

(7) *Sapient.* cap. 7, vers. 27.

(8) S. August., *de civit. Dei*, lib. 12, cap. 17, num. 2.

mobilis, quia in se moveatur, sed in quantum procedit in effectus; et ista processio non est proprie motus, sed quamdam similitudinem motus habet. In motu enim locali processio illud, quod est in uno loco, fit postmodum in alio, et deinde in alio, et sic deinceps quousque compleatur motus. Similiter autem divina sapientia, quæ est exemplar rerum, facit similitudinem suam in creatura secundum ordinem: quia prius efficiuntur in participatione divinæ similitudinis creaturæ superiores, et posterius inferiores. Unde in hoc habet similitudinem motus, quia ipsa divina sapientia secundum similitudinem suam efficitur in creatura. In duobus autem deficit a ratione motus: primo quia non est idem numero quod est in hoc, et in illo, sed similitudo ejus; secundo, quia non est ibi ordo temporis, secundum quod procedit in diversis creaturas, sed tantum ordo naturæ: quia per prius naturaliter sunt in participatione divinæ bonitatis creaturæ nobiliores, et si non tempore, saltem natura, et sic etiam intelligitur quod Dionysius dicit (in principio cat. Hierar.): Sed et patre luminum moto, etc., et quod frequenter dicit, divinam bonitatem vel sapientiam procedere in creaturas (1).

Objie. 2.º Deus modo cognoscit res esse futuras, modo præsentis, modo præteritas. Ergo adest in divina cognitione mutatio.—**Respondeo, dist.** antec. Deus cognoscit res esse futuras, etc., actibus diversis, *neg*; unico actu æterno atque immutabili, *conc*. Tum *neg*. conseq. Quemadmodum enim patebit ex dicendis de divina cognitione, Deus quantum est de se, res omnes intellectu suo præsentissimas refert, representando simul vicissitudines ac relationes omnes, quas illæ subibunt subjective in se ipsis vel respectu aliorum: unde mutatio futuri, præsentis ac præteriti se tenet solum ex parte objectorum cognitorum, non ex parte Dei cognoscentis.

Objie. 8.º Deus in sacris Litteris dicitur descendere, ascendere, appropinquare, recedere, ambulare. Atqui hæc localem motum, ideoque mutationem, important. Ergo..

Respondeo, dist. Major. Et hæc, quæ motus localem involvunt, de Deo prædicantur proprie, *neg*; prædicantur

(1) S. Thom. 1.º dist. 8, quæst. 3, art. 1, ad 1.um *Cfr.* 1 p. quæst. 9, art. 1, ad 2.um

improprie ac metaphorice, *conc.* Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq. *Sicut enim dicitur sol intrare domum vel exire, in quantum radius ejus pertingit ad domum; sic dicitur Deus appropinquare ad nos, vel recedere a nobis, in quantum percipimus influentiam bonitatis ipsius, vel ab eo deficimus* (1). Simili modo Deus descendisse dicitur in *Genesi* (2) more humano, vel ad significandum, quod Deus cominus inspicere diligentissimeque rem inquirere volebat, quod certe homines propius accedendo, et mature deliberando solent facere, Deus autem per simplicem intuitionem ab æterno; vel etiam ad significandum effectum aliquem clariorem divinæ omnipotentiae, qualis fuit confusio linguarum.

Objic. 4.º Deus de non create fit creans, et multas acquirit reales denominationes in tempore, quas non habebat ab æterno, ut v. g. denominationem domini, presentis in aliqua re, etc.; nam ut *Dominus homini esset, ex tempore accidit Deo* (3). Ergo...

Respondeo, *dist.* antec. Deus de non create fit creans, etc., recipiendo in se novum actum, quem non semper habuerit, *neg.*; per existentiam novi termini extra Deum existentis, cujus formali positione nihil reale accrescit Deo, *conc.* Et *neg.* conseq. Omnes istæ denominationes, quæ in tempore adveniunt Deo, generatim sunt relative; cum vero relatio dari nequeat sine utriusque termini correlati existentia, nequeunt predictæ denominationes Deo competere ab æterno, propterea quod creatio facta est in tempore. Cæteram fundamentum istarum relationum denominationumque, potentia et actio ad extra, *qualenus* est in Deo, re non distinguitur ab ejus essentia, ac proinde æternum est, et eodem modo exitisset, etiamsi Deus nihil creasset. Nam actio creativa pro varietate sententiarum vel est formaliter transiens, et sic nihil est in Deo, vel est formaliter immanens et solum virtualiter transiens, et sic est ipsa essentia prout inferens effectum dependentem a Deo; tantæ namque eminentiæ est essentia divina, ut absque sui ulla immutatione possit inferre

(1) S. Thom. 1. p. quest. 9. art. 1. ad 3.um

(2) *Genes.*, cap. 11, vers. 507; et cap. 18, vers. 21.

(3) S. August., *de Trinit.*, lib. 15, cap. 6.

terminum vel non inferre, et inferre hoc vel illo tempore pro beneplacito suæ voluntatis (1).

Instabis. Non satis intelligitur, quo pacto nova denominatio accedere queat sine acquisitione novi actus, ac proinde sine mutatione.—Respondeo, *dist.*: denominatio absoluta, *trans.*; relativa, *neg.* Immo id etiam in creatis cernimus, si vera est, quam olim propugnavimus de natura relationis, sententia: siquidem paries albus, ut relationem ac denominationem *similis* de novo acquirat respectu alterius parietis, sufficit, ut hic alter paries dealbetur, et sic primus paries sine ulla sui mutatione *similis* denominabitur, et erit (2).

Objic. 5.º Omne quod est per aliud, reducitur ad id quod est per se. Sed sunt multa, quæ per aliud moventur. Ergo debet esse aliquid quod per se moveatur. Sed omnis creatura movetur a Deo. Ergo Deus a se ipso moveri debet, et consequenter mutabilis est (3).

Respondeo, *dist.* Major. Omne quod est per aliud, reducitur ad id quod est per se et ejusdem ordinis ac naturæ, *neg.*; alterius ordinis ac naturæ, *conc.* Et *neg.* utrumque consequens. Nam omne quod movetur ab alio, non reducitur ultimato ad aliquid, quod per se moveatur, sed ad ens penitus immobile. Similiter omnia entia per participationem secundum quæcumque gradum et modum entitatis, reducuntur tamquam ad suum principium ad ens per essentiam, quod tamen non est ejusdem generis vel ordinis cum entibus participatis (4).

Objic. 6.º Deus in Incarnatione mutatus esse omnino videtur, nam docente ipsa Scriptura, *cum in forma Dei esset....., semetipsum exinanivit formam servi accipiens* (5); et: *Verbum caro factum est* (6).

(1) Vide S. Thom., 1. p. quest. 17, art. 7, et recole, si vis, quæ de actionis creative nature scripta sunt in *Cosmolog.* num. 65 seqq., pag. 205 seqq.

(2) Vide *Ontolog.*, num. 338 seqq., pag. 973 seqq.

(3) Apud S. Thom., 1.^a dist. 8, quest. 3, art. 1, argum. 3.º

(4) Cfr. S. Thom. 1.^a dist. 8, quest. 3, art. 1, ad 3.um

(5) *Philipp.* cap. 2, vers. 7.

(6) *Joann.* cap. 1, vers. 14.

Respondeo, *neg.*, assert., et probationes *distinguo*. Deus formam servi accepit et homo factus est per mutationem humanitatis assumptæ, *conc.*; per mutationem Dei humanitatem assumptam nihil in se recepit, sed tantum terminavit sanctissimam Humanitatem Christi Domini, subsistentiam illi communicando suam: quod Theologis declarandum relinquimus. Audiatur interea S. Augustinus, qui ut explicaret, quo pacto Deus sit, ut loquitur Apostolus (1), *habitu inventus ut homo*, docet, quod *habitus... in ea re dicitur, quæ nobis ut habeatur, accidit. Eorum vero, quæ accidunt nobis, ut faciunt habitum, quatuor distinguit genera, e quibus tertium... est, cum ipsa, quæ accidunt, mutantur, ut habitum faciant, et quodammodo formantur ab eis, quibus habitum faciunt, sicuti est vestis; nam cum reposita vel projecta est, non habet eam formam, quam sumit, cum induitur, atque induitur membris. Ergo induta accipit formam, quam non habebat exula; cum ipsa membra, et cum exiuntur, et cum induuntur, in suo statu maneant. Secundum hoc ergo tertium genus declarat S. Doctor, quomodo Deus habendo hominem, inventus est ut homo... quia non transfiguratione in hominem, sed habitu factus est, cum indutus est homine, quem sibi uniens quodam modo atque conformans, immortalitati æternitati que sociaret... Quo nomine (σχηματι, quo S. Paulus utitur græce) oportet intelligi non mutatum esse Verbum susceptione hominis, sicuti nec membra veste induta mutantur: quoniam illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipientis copulaverit: sed quantum verba humana rebus ineffabilibus coaptari possunt, ne mutatus intelligatur Deus humanæ fragilitatis assumptione, electum est, ut græce σχηματι, et latine diceretur habitus illa susceptio (2).*

Objic 7.º Una ex speciebus mutationis est generatio (3). Ergo quod generatur, mutatur. Atqui Verbum æternum est genitum a Patre, ut fides catholica nos docet. Ergo Deus mutatur.

Respondeo, *dist.* antec. Una ex speciebus mutationis est generatio prædicamentalis et propria creaturarum *conc.*;

(1) *Philipp.* cap. 2, vers. 4.

(2) S. August. in libr. *Octoginta trium questionum*, quest. 73.

(3) *Ontolog.* num. 246, pag. 700.

generatio ineffabilis in divinis existens, quæ puram originem importat, *neg.* Et simili modo *dist.* conseq. Quod generatur per causalitatem, transeundo a non esse ad esse, *transeat*; quod generatur absque causalitate ac transitu a non esse ad esse, sed per ineffabilem communicationem divinæ naturæ personæ Filii, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq. Nam generatio eatenus est mutatio, quatenus importat transitum a non esse ad esse; at Verbum divinum, repugnat metaphysice, ut a non esse transeat ad esse, sed semper est, ac tam necessario atque indefectibiliter, ac Pater. Verum hæc ad Theologos pertinent.

Objic. 8.º Deus est vivens vita perfectissima. Atqui omne vivens essentialiter importat mutabilitatem, siquidem vivens est, quod se movet ab intrinseco. Ergo..

Respondeo, *conc.* Major., *neg.* Minor., cujus probationem *disting.* Vivens est, quod se movet ab intrinseco, id est, immanenter operatur, *conc.*; quod ita immanenter operatur, ut de potentia transeat ad actum, quia operatur operatione distincta ab operante, *subdist.*; in creatis, *conc.*; in ente, quod est actus purus, *neg.* Et *neg.* conseq. Deus enim est vita sua, quia vivit per actum, qui est ejus essentia nesciens potentialitatem vel receptibilitatem actus a se distincti, prout inferius magis evolvetur (1).

Instabis. Saltem necesse erit dicere dari in Deo successionem actuum intellectus et voluntatis. Non enim potest Deus velle quidpiam, quin prius illud cognoverit.

Respondeo, *neg.* assert. cujus probatione *disting.* Non potest Deus velle quidpiam, quin prius a parte rei cognoverit illud, *neg.*; prius secundum modum concipiendi nostrum, qui non possumus divina nisi per species et instar creaturarum rerum representare, *conc.* Nam in Deo secundum rem ipsam voluntas est intellectus, et volitio intellectio, et omnia hæc essentia ipsa, quæ est actus purissimus.

Adversus moralem Dei immutabilitatem.

166. Objic. 1.º Deus modo hominem, etiam eundem, amat, modo odit: unde etiam scriptum est de illo: *Cum sancto*

(1) Cfr. *Psycholog.* vol. 1.um, num. 11, pag. 31 seqq.; num. 15, pag. 50.

sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perversus (1). Itemque dicitur Deus irasci, misereri et poenitere. Atqui hæc et alia id genus sine mutatione voluntatis intelligi non possunt. Ergo Deus saltem moraliter mutatur.

Respondeo, dist. Major. Atque hæc et alia dicuntur de Deo proprie ac ratione diversarum affectionum, quæ in Deo succedant, *neg.*; dicuntur metaphorice, videlicet ratione diversorum effectuum similium illis, quos homines edunt, cum ejusmodi passionibus aguntur, *conc.* Nam Deus misereri dicitur, quando a miseria liberat, vel promeritam homini poenam remittit; diligere, cum beneficiis cumulat; poenitere, quando destruit opus jam factum (2); irasci, quando punit; desiderare, cum media ad finem suppeditat, vel ad finis assecutionem hortatur; recordari peccatorum, cum sontem corripit, vel castigat; oblivisci, quando abstinet a suppliciis infligendis, et sic de aliis. Nam ita se gerere solent homines, quando vere ac proprie, quæ ipsorum est natura, hujusmodi motibus animi abripiuntur. At in Deo nullus est istorum motuum, sed unus, æternus, imperturbabilis actus voluntatis, identificatus cum essentia, qui ab æterno et immutabiliter diligit, et odio habet pro diverso tempore secundum personarum statum et conditionem ac mutationes, sicut idem sol idem in se permanens pro diversitate objectorum diversimode se habere dicitur, ceram emolliendo, lutum indurando, sanos oculos recreando, lippos cruciando, quod est Magni Augustini exemplum (3); unde mutatio per diversos affectus et passionis significata non se tenet ex parte Dei, sed ex parte rerum creaturarum.

Instabis. Intelligi nequit, quo pacto unus idemque actus possit esse simul amoris et odii, veniæ ac vindictæ, etc., nam hi actus contrarie opponuntur.

Respondeo, dist. assert. Intelligi nequit, quo pacto unus idemque actus terminative spectatus possit esse simul amoris et odii, etc., *transcat.*; subjective vel entitative spectatus,

(1) *Psalm.* 17, vers. 26, 27.

(2) Vide S. Thom., 1^a p., quæst. 19, art. 7, ad 1.um

(3) S. August., in *Psalm.* 72.

seu eadem physica entitas sit amor et odium, etc., *subdist.*: si foret amor et odium formale ac proprie dictum, et prout est in rebus creatis, iterum *trans.*; si sit amor et odium, etc., metaphorice atque improprie dictum, et reapse est eminentialis et ineffabilis actus in sua immutabili simplicitate æquivalens et infinite superans omnem creatum actum et habitum et virtutem ac potentiam cujuscumque generis, *neg.* Et *neg.* conseq.

Objic. 2.º Deus plura prædixit, quæ non fuerunt opere impleta, v. g. Ezechiam moriturum esse (1), et civitatem Ninivem subversum iri (2). Atqui nihil externum potuit obstare Deo, ne prædictiones suæ implerentur. Ergo signum est, Deum, quacumque demum de causa, mutasse consilium.

Respondeo, dist. Major. Plura prædixit absolute ac prophetia, quam dicunt *prædestinationis*, nempe aperiendo suum æternum decretum, quæ non fuerunt opere impleta, *neg.*; conditionate ac prophetia *comminationis*, aut etiam indicando, quid fieri deberet secundum naturalium causarum dispositionem, *conc.* Et *concessa* Minore, *neg.* conseq. *Sciendum est*, inquit Angelicus, *quod in iis, quæ a Deo procedunt, duo sunt consideranda: scilicet ipse processus rerum, et consilium Dei, a quo talis processus causatur. Consilium Dei est omnino immobile* (Isa. 46, 10): *Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. Sed dispositio est bene mutabilis. Nam Dominus aliquando pronuntiat aliquid, secundum quod exigit ordo et processus rerum sicut patet* (Isa. 38, 1). *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives; habebat enim cursus infirmitatis, quod ex illa moreretur. Et similiter* (Jonæ, 3, 4): *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur: quia ipsa meruerat subversionem sui ipsius* (Hierem., 18, 7). *Repente loquar adversus gentem et adversus regnum, ut eradicem et destruaam et disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam et ego poenitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei. Et tunc prophetia est comminationis. Quandoque vero pronuntiat aliquid, secundum quod respicit consilium Dei æternum: et*

(1) 4 *Reg.*, cap. 20, vers. 1.

(2) *Jonæ* cap. 3, vers. 4.

super hoc Deus nunquam poenitet, nec illud retrahit (1 Reg. 15, 29): Triumphator in Israel non parces, et poenitudine non flectetur. Tamen sciendum est, quod quocumque Dominus promittit aliquid sub juramento, est propheta praedestinationis, quae est ostensiva aeterni consilii; et ista promissio penitus immutabilis est (1).

Instabis. Decretum puniendi et miserendi nequeunt simul esse, sicut nec possibile est simul punire ac parcere. Ergo credendum est, quod Deus videns poenitentiam illius, quem propter peccata punire decreverat, revocaverit suum decretum, et cum decreto parcendi commutaverit.

Respondeo, dist. antecedi. Decretum puniendi et miserendi nequeunt simul esse, respectu ejusdem temporis et considerationis, *trans;* respectu diversi temporis, ac secundum diversam considerationem, *subdist.:* in Deo, qui est actus purus, et eodem simplici actu potest diversa decernere, *neg.:* in causa creata, *transeat,* quamvis etiam *negari* posset. Nam etiam inter homines non repugnat, ut simul adsit propositum puniendi et miserendi pro diverso tempore, vel voluntas amandi et odio habendi aliquem secundum diversam considerationem, puta amandi qua filium aut fratrem, et odio habendi qua rebellem vel flagitiosum. Verum etiamsi hoc in causis creatis repugnaret, non certe repugnat in actu puro. Nec quidpiam probat ratio adjecta in antecedentis probatione; quia aliud est poenitentia et venia, quae non possunt simul esse, et aliud voluntas puniendi et parcendi, quae nullatenus repugnat pro diversitate temporum ac respectuum.

Objic. 3.º Quidquid Deus facit, voluntate facit, non necessitate naturae. Sed Deus non semper eadem facit; nam quandoque praecepit legalia observari, quandoque prohibuit. Ergo habet mutabilem voluntatem (2).—**Respondeo, neg. consequ.** quia ex praemissis non sequitur, quod Deus habeat mutabilem voluntatem, sed quod rerum mutationem velit (3). Nam aliud est mutare voluntatem, et aliud est velle aliquarum

(1) S. Thom. In epist. S. Pauli ad Hebraeos, cap. 6, lect. 4. Cfr. 1 p. 1. quest. 19, art. 7, ad 2.um

(2) Apud S. Thom. 1 p. quest. 19, art. 7, arg. 3.º

(3) S. Thom. ibid., ad 3.um

rerum mutationem. Potest enim aliquis, eadem voluntate immobilitate permanente, velle quod nunc fiat hoc, et postea fiat contrarium. Sed tunc voluntas mutaretur, si aliquis inciperet velle quod prius non voluit, vel destineret velle quod voluit (1).

Objic. 4.º Deus non necessario sed libere vult. Atqui quod libere volumus, possumus nolle. Ergo quod Deus vult, potest etiam non velle, ac proinde mutari potest moraliter.

Respondeo, conc. Major. et Minor., disting. consequ. quod Deus vult, potest etiam non velle, absolute, *conc.:* in suppositione, quod semel velit, *neg.;* si enim, ut ostendimus in probationibus, posset Deus quod semel vult, postea non velle, quemadmodum saepe accidit hominibus, non esset infinite perfectus (2). Itaque libertas ex natura sua non exigit, ut semel susceptum consilium, possit mox deseri, aut in aliud commutari, sed sufficienter salvatur ex eo, quod ita decernatur aliquid, ut poterit etiam non decerni. Et hujusmodi libertas perfectior, est illa, quae implicat facultatem consilium jam susceptum retractandi; quia facultas hujusmodi necessario supponit aliquam imperfectionem, nempe vel mutationem in dispositionibus physicis subjecti mentem mutantis, vel novae alicujus cognitionis acquisitionem, vel certe inconstantiam et volubilitatem animi, prout jam probatum reliquimus.

Objic. 5.º Potuit Deus sine intrinseca sui mutatione in signo priori antecedente liberum decretum aeternum, non velle, quod de facto voluit, vel vicissim velle, quod non voluit. Atqui ex hoc necessario sequitur mutabilitas Dei: 1) primo, quia sicut potuit Deus ab aeterno libere utramlibet partem contradictionis eligere, potuit eandem electionem suspendere, vel differre ad tempus, nam Deus supponitur omnino liber, nec positio actus liberi addit perfectionem essentiae divinae, nec negatio infert imperfectionem. 2) Deinde sicut Deus potuit utrumvis pro sua libertate eligere, non apparet ratio, cur quod ab aeterno voluit, nolit in tempore, sicut potuit ab aeterno noluisse.

(1) S. Thom. 1 p. quest. 19, art. 7 corp.

(2) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 19, art. 7, ad 4.um

Respondeo, *conc.* Major., *neg.* Minor.

Ad primam minoris probationem α), quamvis quidam etiam ex Thomistis, inter quos Godoy et Gonetus (1), putent divinam voluntatem posse suspensam manere ab omni actu circa objectum creatum, propterea quod ea libera sit non solum libertate contrarietatis, sed etiam contradictionis, ideoque possit non solum velle et nolle rem, sed etiam velle et non velle suspendendo omnem actum; aliter tamen omnino judicandum videtur cum frequentiori sententia. Ideoque

Negatur simpliciter prima probatio Minoris. Et ratio est, quia per hujusmodi suspensionem voluntas divina primo neque positive neque ultimate se determinat, sed remanet indifferens ad se determinandum; deinde desinit exercere actum vitalem circa suum objectum, sed est otiosa. Hæc autem imperfectio, aut certe minorem perfectionem, implicat, quia perfectius et connaturalius est voluntati, ut respectu objecti sui positive atque ultimate se determinet, videlicet volendo vel nolendo bonum secundum rationes propositas ab intellectu, et decernendo impedire vel permittere mala. Unde S. Thoma scripsit: *Si... in divina voluntate nulla est potentialitas, non sic absque necessitate (nempe libere) alterum oppositorum præcipit circa sua causata, quasi consideretur in potentia ad utrumque (nempe cum suspensione omnis actus) et postmodum volens actu; sed semper est volens actu quicquid vult, non solum circa se, sed etiam circa causata* (2). Deinde suspensio illa oriri supponeretur vel ex defectu intellectus, nondum plene consideratas habentis rationes ad amplectendum utrumvis contradictionis membrum, vel ex mera voluntatis indifferentia: primum horum nefas est ac blasphemum supponere de infinita Dei sapientia; alterum etiam falsissime adstrueretur, tum quia voluntas post distinctissimam rationum omnium cognitionem nullum bonum reperire potest in illa suspensione, tum quia nec

(1) Apud Billuart (*De Deo*, dissert. 7, art. 4, *Petes.* 2.^a), et Gotti (*De Deo*, tract. 5, quest. 3, dub. 5, num. 2).

(2) S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 82, *Sixtiliter autem nec mutabilitatem.*

ratio divinæ libertatis consistit, ut mox probabimus, in indifferentia ad actum, ac proinde suspensione electionis, sed in indifferentia, qua actus necessario existens respicit objectum. Unde quamvis actus liber non addit perfectionem actui necessario, quia entitative non distinguitur ab illo, sed tamen ipse actus necessarius arguitur minus perfectus, si non contineat in se totam eminentiam actus purissimi omne objectum volibile positive ac decretorie attingentis absque ulla suspensione (1); supponimus enim, quod statim probandum erit, libertatem in Deo non esse denominationem pure extrinsecam, quæ nullam intrinsecam importet perfectionem. Verum hæc inferius magis, si necesse sit, evolventur.

Ad alteram Minoris probationem β) *negatur* assertum, quia est ingens disparitas. Quod ab æterno utrumlibet potuerit Deus eligere, necessario exigit illius libertas; quod vero in tempore nolit, quod ab æterno voluit ac vicissim, vetat immutabilitas et ratio actus purissimi.

Objic. 6.º Si Deus immutabilis foret in suis consiliis ab æterno susceptis, quid, quæso, prodesse possunt preces nostræ ad illum fuscæ? Quid enim valeant preces apud eum, cujus decretum nec revocari, nec temperari potest?

Respondeo, *dist.* assertum; si divina consilia et decreta ita essent absoluta, ut præscinderent omnino a precibus et operibus hominum cum gratia Dei futuris, *conc.*; si decreta et consilia divina dependeant a precibus et operibus hominum, *neg.* Nam multa Deus decrevit de quibusdam donis in tempore concedendis non nisi ob meritum vel ex impetratione precum vel bonorum operum, quæ Deus futura esse infallibili scientia ab æterno cognovit. Et propterea jure merito injunguntur preces aliaque bona opera, quæ nisi fierent in tempore, non potuissent a Deo futura prævideri ab æterno, nec proinde decretum fuisset a Deo jam a tota æternitate beneficium illud, quod precibus nostris, exorata divina clementia, impetrare intendimus.

Objic. 7.º Deus est liber. Atqui ens liberum essentialiter est mutabile, siquidem libertas importat indifferentiam ad

(1) Cfr. Suarez (*Metaphys.*, disp. 30, sect. 9, num. 59), et Billuart (loc. num. cit.), apud quos plura invenies.

actum. Ergo... Difficultas hæc cogit nos hic divinam tractare libertatem, eamque, quantum fieri possit, cum immutabilitate componere.

§ II.—AN ET QUO PACTO DEUS SIT LIBER,
UT LIBERTAS EJUS CUM IMMUTABILITATE COMPONI QUEAT

Rei difficultas
aperitur

167. Gravissima omnium difficultas adversus divinam immutabilitatem petitur ex libertate, quarum conciliatio est unum ex præcipuis Theologiæ mysteriis. Vel enim actus liber potuit abesse a Deo, vel non. Si potuit, quomodo potest Deus dici immutabilis? Si vero non potuit, quomodo est liber? Itemque vel actus liber cum Deo indentificatur, vel non. Si identificatur, aliquid quod est ipse Deus, contingens est atque indifferens, quod proinde potest non esse. Si distinguitur, Deus et perficitur per aliquid a se distinctum, et mutatur. Et eadem est omnino difficultas circa scientiam liberam Dei, eam nimirum quæ simul cum omnibus necessariis rationibus, quas non potest non referre, ita de facto quædam alia repræsentat, ut potuerit non repræsentare, v. g. mundum existentem, quem profecto non vidisset Deus, nisi libere creasset. En ænigma, quod P. Vazquez appellat nodum insolubilem solis Beatis manifestum, cui enodando pene omnes Theologi se impares profitentur, quod ipsemet ingeniosissimus Arriaga solvere se posse desperans, nihil voluit definire, solum expensis præcipuis sententiis contentus; Suarez vero postquam hanc unam esse ex obscurioribus difficultatibus, quas Theologi tractant, agnovisset (1), relatis et examinatis variis aliorum opinionibus, ingenue fatetur nihil se invenire, quod sibi satisfaciatur, «nisi hoc solum, in hujusmodi rebus id de Deo esse credendum, quod ineffabili ejus perfectioni magis sit consentaneum, quodque ab omni imperfectione alienum sit, etiamsi modum, quo id Deo conveniat, non assequamur» (2). Nihil ergo mirum, si tot inventæ sint ad rem aliquo modo declarandam sententiæ:

(1) *Metaphys.* disp. 30, sect. 9, num. 4.
(2) *Ibid.* num. 35.

P. Gaspar Ribadeneira (1), teste Gormaz (2), quindecim refert, quas P. Sebastianus Izquierdo (3) ad quinque, alii etiam ad pauciores, clases vel capita revocarunt. Ego in tam perplexa controversia probe conscius imbecillitatis meæ, non tam nodum solvere constitui, quam præcipua, quæ doctissimi scriptores in hanc rem excogitarunt, seligere atque exponere. Verum quia non omnia æque incerta sunt, immo sunt quædam, quæ certissime aut saltem probabilissime tenenda judico, hæc in præsentî paragrapho probabo, reliquis ad proxime insequentem amandatis.

Et in primis ipsa divinæ libertatis asserenda existentia est, deinde quomodo se habeat actus liber respectu essentiæ divinæ, declarandum.

Quod primum attinet, quidam Philosophi veteres, quos tacite innuit S. Thomas (4), Deo libertatem eripere, arbitrantes illum agere ex necessitate nature: in quorum numero constituunt multi præcipue Aristotelem (5), quidam etiam Avicennam (6). Eundem errorem postea professus est Petrus Abaelardus, potissimum cum docuit *et solummodo Deum posse facere, vel dimittere, vel eo modo tantum vel eo tempore, quo facit, non alio* (7); itemque Wicleffus (8), Martinus Bucerus (9) et Calvinus (10) apud cardin. Bellarminum (11): quorum sententiam novis cumulatam absurdis sectantur pantheistæ, materialistæ atque evolutionistæ, qui nonnisi

ratio
traciationis.

Opiniones
erroneæ:
quorundam
circa libertatem
Dei.

(1) *De Deo*, disp. 15.
(2) *De Deo*, disp. 14, num. 487.
(3) *De Deo*, tract. 10, disp. 31, quæst. 4, prop. 82.
(4) *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 23 fin.
(5) Vide Aristot. (8 *Physicor.* text. 10 seqq.; et 12 *Metaphysicor.* text. 30, 38). Et lege omnino Suarez (*Metaphys.*, disp. 30, sect. 16, num. 52 seqq.). Cfr. Molina (In 1.^{am} part. quæst. 10, art. 4, disp. 2).
(6) Vide Ferrariens. (In lib. 2.um *Contr. Gent.*, cap. 23), Bellarmin. (*De grat. et lib. arbitri.* lib. 3, cap. 15), P. Joann. Salas (In 1.^{am} 2.^{am}, quæst. 6, tract. 3, disp. 1, sect. 7, num. 70).
(7) Vide S. Bernard. in epist. de erroribus Petri Abaelardi, cap. 3.
(8) Wicleff. in suo *Triologo*, cap. 10 et 11. Et lege Thomam Waldens. in libr. 1 *Doctrinal. fidei*, cap. 10 seqq.
(9) Libr. de concordia doctrinæ, in cap. de libero arbitri.
(10) *Institut.* lib. 1, cap. 10, paragr. 3.
(11) *De grat. et lib. arbitri.* lib. 3, cap. 15.

fatalisticam et ineluctabilem unius substantiæ evolutionem vident in prima mundi apparitione ac subsequentibus phænomenis. Huc etiam revocari potest opinio illorum, quos referunt Gregorius Ariminensis et Capreolus (1), qui quamvis non negarent Deo libertatem, contendebant tamen eam importare in illo denominationem mere extrinsecam, sicut ea nomina, quæ Deo per metaphoram tribuuntur; «Quia Deum, inquit, velle aliquid extra se, nihil aliud est, quam in re illa aliquam mutationem facere pro aliquo tempore, vel aliquid esse illi conferre, quod est in potestate Dei facere vel non facere, et cum facit, dicitur id velle; cum vero non facit, dicitur nolle, non quia ipse aliter habeat, sed solum quia res ipsa aliter se habet» (2). Actum porro liberum Dei re distinctum voluit a necessario et ab essentia calvinianus Vorstias, tanquam accidens divini substantiæ (3).

Status
questionis.

Cæterum cum libertatem Dei vindicare aggredimur, agimus non de libertate a coactione, sed de libertate a necessitate, quæ dicitur etiam libertas indifferentiæ, et alibi fuse declarata est (4); nec contendimus Deum liberum esse in volendo quolibet objecto, nam se ipsum necessario amat, et peccatum necessario detestatur, sed tantum in volendis objectis creatis.

168. PROPOSITIO 2.^a Deus vere gaudet libertate indifferentiæ in operationibus ad extra, quæ proinde non importat meram denominationem extrinsecam.

Deus gaudet
libertate
indifferentiæ in
operibus ad
extra.

Prima pars videtur certa de fide, prout eruitur ex innumeris testimonis sacrarum Litterarum ac Patrum, quæ videri queunt passim apud Theologos (5), ac recenter definitum est a concilio Vaticano: *Si quis... Deum dixit non voluntate ab omni necessitate libera, sed tam necessario creasse, quam*

(1) Apud Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 9, num. 4.

(2) Suarez, *Metaphys.*, disp. 30, sect. 9, num. 4.

(3) Vide apud P. Martinum Becano, *De Deo et divinis attributis*, cap. 11, quest. 4.

(4) *Psycholog.*, vol. 3, num. 89, pag. 237 seqq., num. 110 seqq., pag. 357 seqq.

(5) Vide Bellarmin. (*De grat. et liber arbit.* lib. 3, cap. 16), Petav. (*De Deo*, lib. 5, cap. 4).

necessario amat seipsum... analabema sit (1). Idipsum docuerat sacrum concilium paulo ante in expositione doctrinæ *De Deo rerum omnium Creatore* (2), et continetur etiam in aliis documentis ecclesiasticis (3). E sacris Litteris sufficit hæc tantum retulisse: *Omnia quæcumque voluit fecit* (4). *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ* (5). *Potens est Deus nos de manibus suis, o rex, liberare; quod si noluerit, statim tamen, quam fecisti, non adoramus* (6). *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, Filium suum misit* (7). Quibus in locis manifeste aseritur Deus ita volens ac decernens aliquid, ut potuerit etiam non velle.

Probatur 1.º Ad perfectionem voluntatis pertinet, ut quamlibet rem pro merito appetat, nimirum ea, quæ sibi omnino necessaria sunt, vel proponuntur, necessario, cætera contingenter vel libere. Atqui nullus effectus creatus potest esse, nec proponi ab intellectu divino tanquam necessario appetibilis. Est enim Deus se ipso infinite perfectus, infinite beatus, infinite sufficientissimus sibi, qui proinde nulla alia re potest indigere, nec creare *ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed ad manifestandam perfectionem suam per bona, quæ creaturis impertitur* (8).

Prob. 2.º paulo aliter. Quæ non appetuntur nisi tanquam media, eaque non necessario connexa cum fine, non necessario appetuntur. Atqui bona creata non potest appetere

(1) Concil. Vatican., *De fide cathol.*, canon. 5 *de Deo rerum omnium Creatore* (apud Denzinger, num. 1652, pag. 292).

(2) *Ibid.* cap. 1 (Denzinger, num. 1632, pag. 387).

(3) Vide capitul. 7 Abaelardi, quod paulo superius exersimus, a Concilio Senonensi (anno 1140) et ab Innocentio II damnatum (Denzinger, num. 316, pag. 110), et Breve Pii IX ad cardin. archiepiscop. Colonien. de doctrina Güntheri (Denzinger, num. 1109, pag. 316). Cfr. Concil. Florent., decret. *pro Jacobitis*, paragr. *Firmissime credit*. (Denzinger, num. 600, pag. 166).

(4) *Psalms* 113, vers. 11.

(5) *Ephes.* cap. 1, ver. 11. Cfr. vers. 5 et 9.

(6) *Daniel*, cap. 3, vers. 17, 18. Cfr. *Esther* cap. 13, vers. 9.

(7) *Ephes.* cap. 2, vers. 4.

(8) Concil. Vatican. loc. cit. *De fide cathol.*, cap. 1. (Denzinger, num. 1632, pag. 387). Cfr. S. Thom. (*Contr. Gent.* lib. 1, cap. 81. *Adhuc, cum bonum intellectum...*), Suarez (*Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num. 35, 36).

Deus nisi tamquam media, eaque non necessario connexa. Ergo...

Prob. Major. Nam ea est ratio appetendi media, ut conducant ad finem. Ergo media, sine quibus obtineri vel conservari possit finis, non est, cur necessario querantur. **Probo etiam Minor.** Quia Deus nihil aliud velle potest nisi propter se ipsum, ut finem et rationem volendi, quemadmodum inferius probabitur, ubi de divina voluntate (1). At Deus, quoniam est sua infinita perfectio, a nulla alia re pendere potest, nec accipere quiddam. Egregie S. Thomas: *Alia... a se Deus vult, in quantum ordinantur ad suam bonitatem, ut in finem. Ea autem, quæ sunt ad finem, non ex necessitate volumus volentes finem, nisi sint talia, sine quibus finis esse non potest, sicut volumus cibum, volentes conservationem vite; et navem, volentes transfretare. Non sic autem ex necessitate volumus ea, sine quibus finis esse potest, sicut equum ad ambulandum, quia sine hoc possumus ire; et eadem ratio est in aliis. Unde, cum bonitas Dei sit perfecta, et esse possit sine aliis, cum nihil ei perfectionis ex aliis accrescat, sequitur quod alia a se cum velle non sit necessarium absolute* (2).

Prob. 3.º Cum Deus nullatenus egeat bonis creatis, eatenus fingi posset, erga illa voluntatem ejus necessitari, quatenus vel per errorem putaret bona finita sibi esse necessaria, vel quatenus ex naturali voluntatis deordinatione traheretur ad ea appetenda vel volenda. Atqui utrumque absurdissime fingeretur, primum enim in divino intellectu, alterum in voluntate ponit defectum et indignissimam ente infinito imperfectionem. Ergo...

Prob. 4.º Si Deus non esset liberrimus in operationibus ad extra, debuisset ab æterno omnia possibilia et contenta in ejus omnipotentia producere. Atqui nec produxit quiddam Deus ab æterno, nec fecit omnia possibilia, sed possibles sunt alii mundi numero et perfectione ab hoc sine fine distincti. Ergo... (3).

(1) Cfr. *Cosmolog.* num. 04, pag. 320 seqq.

(2) S. Thom. 1. p., quest. 10, art. 3. Cfr. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 81 initio.

(3) Cfr. S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 81, *Amplius Deus...*

Major patet, quia hæc est conditio causarum necessaria, ut illico efficiant quiddam possunt facere, cum nequeant impetum virtutis suæ cohæbere. **Minor etiam non minus patet** tum experientia, quia videmus infinita produci successive in dies et in horas, quæ non tunc, cum producta sunt, cæperunt Deo possibilia esse; tum ex alibi probatis circa possibilitatem plurimum mundorum (1). Videatur S. Thomas (2).

Prob. 5.º Ex consensu pene omnium gentium, et potissimum christianorum, qui precibus bonisque operibus Deum exorare satagunt. Frustra enim et stulte preces adhiberent, si Deum arbitrentur necessario et non libere operari.

Altera pars propositionis, entibus Deum dici liberum proprie ac per denominationem intrinsecam, est quoque certissima; primo quia rationes, quibus libertas divina probatur, persuadent sermonem esse de attributo proprie ac non metaphrice conveniente Deo. Præterea volitiones Dei, quæ liberæ dicuntur, sunt actus vitales, quæ utpote immanentes, non intelligitur, quo pacto esse possint denominationes pure extrinsecæ. Ergo vel Deus non vult, nec amat, vel si vult et amat, debet velle et amare per volitionem et amorem, qui sint vere in ipso. Denique libertas, remota potentialitate, quam in entibus creatis importat, et considerata secundum rationem indifferentiæ in respiciendo objectum appetenti non necessarium, purissima perfectio est, quæ proinde proprie atque intrinsece convenire Deo debet (3).

Cæterum cum libertas duplex distinguatur, contradictionis vel quoad exercitium, et contrarietatis vel quoad specificationem (4), forte dubitaverit aliquis, num utraque Deo convenire queat; nam sunt qui negent, et sunt qui affirmant libertatem contrarietatis posse Deo competere. Sed his est

quæ libertas
nec importat in
Deo meram
denominati-
onem
extrinsecam.

An Deo
conveniat
libertas tam
contradictio-
nis
tam
contrarietatis.

(1) Vide *Cosmolog.* num. 19 seqq., pag. 39 seqq.; num. 28, pag. 71 seqq.

(2) 1. p. quest. 10, art. 3; *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 81-83; *de potent.* quest. 3, art. 15, *de verit.* quest. 23, art. 4 etc. Cfr. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num. 25 seqq.

(3) Vide plura si lubet, apud Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 9, num. 5, 6.

(4) Cfr. *Psycholog.* vol. 3.um, num. 91, pag. 245, 246, 247.

tantum de voce. Recentiores multi videntur existimare libertatem contrarietatis importare tantum facultatem eligendi inter bonum et malum morale, et ideo qui sic opinantur, negant Deo inesse libertatem contrarietatis, quia nunquam potest eligere malum huiusmodi. Verum alii cum veteribus libertatem contrarietatis latius accipientes tamquam synonymam libertatis quoad specificationem, non verentur Deo asserere libertatem contrarietatis, excipiendo, planum est, extremum quod sit peccatum vel malum morale: quorum mihi sententia magis placet. Nam sicut libertas contradictionis est ad volendum vel non volendum, agendum vel non agendum, quæ contradictorie opponuntur, ita libertas contrarietatis, spectato vocis etymo, est facultas eligendi inter extrema contraria; at in contrariis est maxima varietas, nec semper alterum eorum peccatum vel morale malum est. Sic quis dubitet Deum habere libertatem occidendi et conservandi vitam, puniendi et miserendi, etc.? Atqui hæc rectissime dicitur ex veterum ratione loquendi libertas contrarietatis, quamvis quibusdam recentioribus magis placeat vocare libertatem specificationis.

169. PROPOSITIO 3.^a Libertas in Deo non potest importare indifferentiam subjectivam ad ponendum vel non ponendum volitionis actum aut nolitionis, qui liber dicitur, sed tantum indifferentiam terminativam, qua voluntas divina, eodem modo se habens entitative et in se, possit terminari, vel non terminari ad actiones et objecta externa.

Libertas
in Deo non
potest importare
indifferentiam
subjectivam
ad ponendum
vel non
ponendum
actum,

Prima pars: *Libertas Dei non potest importare indifferentiam subjectivam ad ponendum vel non ponendum actum volitionis vel nolitionis, qui liber dicitur*, est certa et fundamentalis in hoc negotio ad conciliandam divinam immutabilitatem cum libertate, eademque explicat essentielle discrimen inter creatam et incretam libertatem (1).

Probatur autem 1.º quia indifferentia huiusmodi ponendi vel non ponendi actum volitionis aut nolitionis, manifestam arguit potentialitatem et actus receptibilitatem. Atqui actui puro, qualis est Deus, repugnat metaphysice quævis

(1) Cfr. *Psycholog.* vol. 3.um, num. 113, pag. 360 seqq.

potentialitas. Ergo impossibile est, ut libertas in Deo importet indifferentiam subjectivam; 2.º Indifferentia ista necessario poneret in Deo compositionem. Atqui ostendimus Deum simplicissimum esse, omnemque cuiuscumque generis respicere a se compositionem. Ergo... Sæpe si libertas divina importaret indifferentiam subjectivam, Deus posset in se recipere actum aliquem, nempe liberæ volitionis, contingentem seu non absolute necessarium, quique potuerit absolute deficere. Ergo vel hic actus identificatur cum Deo, vel non. Si identificatur, Deus est, ac proinde Deus erit ens contingens, quod absolute potuerit non esse: quo quid absurdius et blasphemius? Si non identificatur, erit in Deo aliquid, quod Deus non est, et sic perit sincerissima naturæ divinæ puritas et simplicitas.

Secunda pars: *Libertas divina importat indifferentiam quandam terminativam, qua voluntas divina, eodem modo se habens entitative et in se, possit terminari, vel non terminari ad actiones et objecta externa*; probatur. Exercitium libertatis importat determinationem voluntatis ita tendentis ad objectum, ut potuerit etiam non tendere: quare in voluntate creata libera duplex considerari potest indifferentia, altera terminativa respectu objecti, altera subjectiva respectu actus; nam voluntas non tendit indifferenter ad objectum vel operationem, nisi quatenus indifferenter ponit ex sese ac per suam activitatem actum ipsum immanentem volitionis seu actualem determinationem. Atqui libertas in Deo non potest importare indifferentiam subjectivam. Ergo vel reapse Deus non est liber, vel libertas in Deo non importat nisi indifferentiam terminativam.

Hinc vero sequitur, actum liberum Dei non posse re atque entitative distingui a necessario, sed ipsamet simplicissimum et indivisibilem actum volitionis, qui necessario terminatur ad Deum, dici et esse liberum, quatenus indifferenter vel non necessario terminatur ad res creatas: et sic amice coherere divinam libertatem cum immutabilitate. Verum hoc inferius probabitur: nunc solvenda sunt, que adversus hæc tenus dicta opponuntur.

sed tantum
indifferentiam
quandam
terminativam,
qua voluntas
divina,
eodem modo
se habens in se,
possit
terminari,
vel non
terminari ad res
externas.

Difficultates
solu-
tiones
2.to proposi-
tionem

Adversus propositionem 2.^{am}

170. **Objc. 1.º** «Omne æternum est necessarium. Sed quidquid Deus vult, ab æterno vult, alias voluntas ejus mutabilis esset. Ergo quidquid vult, ex necessitate vult» (1).

Respondeo, dist. Major. Omne æternum est absolute necessarium, *neg.*; ex suppositione, *conc.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. Absolute necessarium est illud, quod ex connectione ipsa terminorum aut ex ordine causarum ad effectus, antecederet ad omnem suppositionem, ita est, ut aliter esse non possit: necessarium vero ex suppositione est illud, quod quamvis absolute necessarium non sit, posita tamen aliqua conditione, jam non potest aliter esse. Jam licet Deus omnia, quæ unquam futura sunt, velit ab æterno, nihil tamen eorum est absolute necessarium, quia Deus et voluntas ejus stare potuit, quin ullam inferret rem creatam, potuit enim nihil velle extra se; at supposito quod Deus libere decrevit creare, quoniam voluntas divina mutari non potest, non possunt jam non esse quæ Deus ab æterno decrevit necessitate videlicet consequente et hypothetica vel ex suppositione (2).

Objc. 2.º «Deus vult alia a se, in quantum vult bonitatem suam. Sed Deus bonitatem suam ex necessitate vult» (3). Ergo et alia a se debet eadem necessitate velle.

Respondeo, dist. Major. Ita ut bonitas sua dependeat ab aliis extra se, *neg.*; ita ut nullatenus pendeat, *conc.* Et concessa pariter Minore, *neg.* conseq. Nam licet Deus ex necessitate velit bonitatem suam, non tamen ex necessitate vult ea, quæ vult propter bonitatem suam, quia bonitas ejus potest esse sine illis (4).

Objc. 3.º Quidquid Deo naturale est, est necessarium. Atqui Deo naturale est velle alia a se, quandoquidem in Deo nihil esse potest præter naturam. Ergo.

Respondeo, dist. Major. Quidquid Deo naturale est, quatenus naturale opponitur libero, necessarium est, *conc.*; quatenus naturale opponitur violento vel contra naturam, *neg.*

(1) Apud S. Thom., 1 p. quæst. 19, art. 3, argum. 1.

(2) Vide S. Thom., de verit. quæst. 23, art. 4, ad 1.um et 2.um, 1 p. quæst. 10, art. 3, ad 1.um

(3) Apud S. Thom., 1 p. quæst. 19, art. 3, argum. 2.º

(4) S. Thom. 1 p. quæst. 19, art. 3, ad 2.um

quia eorum, quæ contra naturam vel violenta non sunt, quedam necessaria, quedam libera esse queunt.

Contradist. Minor., et neg. conseq. (1)

Objc. 4.º Si Deus non necessario vult alia a se, indifferens est ad volendum et non volendum. Atqui indifferentia hujusmodi contingentiam ac mutabilitatem importat, quæ cadere in Deum nequit. Ergo... Præterea ex indifferenti nihil sequitur, nisi ab alio determinetur. Ergo si Deus liber sit, vel nisi ex natura sua ad agendum determinetur, debet ab alio determinari, ac proinde moveri.

Respondeo ad primum, dist. Major. Si Deus non necessario vult alia a se, indifferens est indifferentia passiva, quæ potentialitatem ac receptibilitatem actus importat, *neg.*; indifferentia pure activa et terminativa, *conc.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Ad alterum, quod adjungebatur, eadem esto responsio, distinguendo antecedens. Ex indifferenti indifferentia pure passiva, *conc.*; ex indifferenti indifferentia pure activa et terminativa, *neg.*, et *neg.* consequens. Deus enim, qui est actus purus, se ipsum determinat ad alia liberrime volenda secundum æternum consilium sapientiæ suæ (2). Audiatur S. Thomas: *Cum bonum apprehensum voluntatem sicut proprium objectum determinet, intellectus autem divinus non sit extraneus ab ejus voluntate, cum utrumque sit sua essentia, si voluntas Dei ad aliquid volendum per sui intellectus cognitionem determinetur, non erit determinatio voluntatis divina per aliquid extraneum facta, intellectus enim divinus, apprehendit non solum divinum esse, quod est bonitas ejus, sed etiam alia bona, ut supra ostensum est: quæ quidem apprehendit, ut similitudines quasdam divinae bonitatis et essentia, non ut ejus principia: et sic voluntas divina in illa tendit ut suæ bonitati convenientia, non ut ad suam bonitatem necessaria, sic autem et in nostra voluntate accidit, quæ cum ad aliquid inclinatur quasi necessarium simpliciter ad finem, quadam necessitate movetur in illud: cum autem tendit in aliquid solum propter convenientiam, non necessario in illud tendit, unde nec divina voluntas tendit in sua*

(1) Cfr. S. Thom. 1 p. quæst. 19, art. 3, ad 1.um

(2) S. Thom., 1 p. quæst. 19, art. 3, ad 4.um et 5.um

Quæ pax
Dei determinet
sperum.

causala necessario (1). Probe autem hæc intellige, ne difficultatibus impliceris. Intellectus divinus determinat voluntatem quoad specificationem, proponendo nempe objectum, circa quod illa se exerceat, neque enim potest voluntas velle aut nolle, nisi quod sibi ab intellectu objicitur. Quod vero attinet ad determinationem quoad exercitium, intellectus præsentando voluntati objectum et rationes, ob quas illud hic et nunc est vel non est appetibile, dici potest aliquo modo determinare *sufficiens*, quia ex tali ejus propositione habet voluntas, quantum satis est, ut possit velle vel non velle; sed non potest dici *efficaciter* determinare, si vera sunt, quæ alibi scripsimus circa judicium practicum intellectus prævie requisitum ad actum voluntatis (2), quia judicium hujusmodi non potest *efficaciter* seu ineluctabiliter determinare voluntatem salva libertate. Quare intellectus quidem determinat quoad specificationem, sed quoad exercitium necesse est dicere, ultimum et efficax determinativum esse in ipsa purissime activa indifferentia voluntatis divinæ (3).

Objic. 5.º «Quidquid Deus scit, ex necessitate scit. Sed sicut scientia divina est ejus essentia, ita et voluntas divina. Ergo quidquid Deus vult, ex necessitate vult» (4). Eodemque modo argui potest ex divina potentia, quia necessarium est, Deum posse quidquid potest, quia simili modo potentia respicit objectum factibile, ac voluntas. Ergo quidquid Deus vult, necesse est ut velit (5).

Respondeo 1.º, *neg.* Major. Quia scientia rerum aliarum existentium non est Deo absolute necessaria, sed tantum supposito libero decreto illas condendi. — **Respondeo** 2.º, *trans.* Major, *dist.* Minor. Ita tamen, ut habitudo scientiæ divinæ ad res scitas sit diversa ab habitudine ad res *volitas*, *conc.*; secus, *neg.* Et *nego* pariter consequens et conseq. Et ratio est, quia diversimode se habet intelligere et velle, prout alibi declaratum reliquimus. Intelligere importat perfectionem

(1) S. Thom., *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 82, *Quamvis autem...*

(2) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 54, 55, pag. 127, 130 seqq.

(3) Vide Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num. 44 seqq. et num. 51. Cfr. S. Thom. 1.º p., quest. 19, art. 3, ad 5.um

(4) Apud S. Thom., 1.º p., quest. 19, art. 3, argum. 6.º

(5) Apud S. Thom., *de verit.*, quest. 23, art. 4, argum. 13.º

in intelligente, et non in re intellecta, quia habere similitudinem intentionalem objecti cujuslibet, perfectio semper est; ad velle de se non importat perfectionem, sed tum solum, cum objectum est appetenti conveniens, eique perfectionem affert (1). Quare si Deus non omnia intelligeret etiam creata, non omnem perfectionem possideret; si autem non velit alia a se, non ideo habet minus perfectionis, quia nihil creatum potest esse bonum perficiens Deum.

Eademque est solutio alterius argumenti. Egregie S. Thomas: *Scientia et potentia quamvis importent respectum ad creaturas, tamen pertinent ad ipsam perfectionem divinæ essentia, in qua nihil potest esse nisi per se necessarium: secundum hoc enim dicitur aliquis esse sciens, quod res scita dicitur esse in sciente; dicitur autem esse potens ad aliquid agendum, secundum quod est in actu completo respectu ejus quod agendum est. Quidquid autem est in Deo, necesse est ei inesse; et quidquid Deus est actu, necesse est eum esse actu. Cum vero dicitur Deum velle aliquid, non significatur illud aliquid inesse Deo, sed tantummodo importatur ordo ipsius Dei ad illius factionem in propria natura; et ideo ex hac parte deficit conditio absolute necessitatis, ut dictum est prius (2).*

Instabis. In Deo idem est esse ac velle. Atqui Deus necessario est quidquid est. Ergo necessario vult quidquid vult.

Respondeo, *dist.* Major. In Deo idem est realiter esse, ac velle, *conc.*; idem est etiam ratione, *neg.*, quia quamvis tota entitas physica, quam dicit velle in Deo, sit idem cum ejus essentia, hæc tamen est res tantæ eminentiæ ac perfectionis, ut quin in se ipsa varietur entitative, possit respicere vel non respicere res alias, et sic denominationem suscipere volitionis aut nolitionis.

Objicies 6.º Liber actus prævie supponit deliberationem et consultationem, quia quid conveniens et eligendum sit, accurate consideretur. Atqui hæc imperfectionem involvunt. Ergo...

(1) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 2, pag. 6, 7.

(2) S. Thom., *de verit.*, quest. 23, art. 4, ad 13. Cfr. 1.º p., quest. 19, art. 3, ad 6.um

Respondeo, *dist.* Major: in creatis, *conc.*; in Deo, qui unico simplicissimo actu intelligentiæ omnia intuetur, et perfectissime comprehendit, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq.

Objic. 7.º Deus est summe bonum. Ergo summe communicativum. Atqui quod summe communicativum est, non potest non se communicare aliis. Ergo Deus necessario se communicat, creando alia, ut suam participent bonitatem ac perfectionem.

Respondeo, *dist.* 1.um conseq. Ergo summe communicativum, id est, summe potens se communicare, *conc.*; id est, summe propensum et inclinatum quasi per quamdam vim et exigentiam, ut se communicet, *neg.* Et *contra-distincta* Minore subsumpta, *neg.* conseq. Immo vero ex summabonitate Dei potius sequitur summa et perfecta æquilibrii indifferentia ad se communicandum, quia cum sit infinite bonus, infinite sufficientissimus sibi, se ipso infinite beatus, perinde se habet in se, sive alia existant, sive non. Est nihilominus conveniens summæ bonitati, aliis quoque tribuere participationem suarum perfectionum, quamquam absque ulla necessitate (1).

Objic. 8.º Deus nunquam potuit non velle id, quod vult, vel voluit. Ergo nihil vult libere. Et probò antecedens. Nam non vel potuit non velle, antequam voluit, quia a tota æternitate voluit: neque postquam voluit, quia secus mutaretur saltem morali mutatione; neque demum potuit tum, cum voluit, quia impossibile est simul velle et non velle.

Respondeo, *neg.* antecedens, ad cujus probationem *neg.* tertium membrum, quin valeat quiddam ejus probatio, Deus enim a tota æternitate sicut de facto voluit, potuit etiam non velle, non quod potuit simul velle et non velle, sed quod utrumvis æque potuit. Quia cum ex meritis objecti, utpote non necessario connexi cum divina bonitate, ad neutrum teneatur, quantum est de se, indifferenter se habuit Deus ad utrumvis, et utrumvis potuit eligere, et velle et non velle. Semel autem facta liberrime alterius extremi electione, Deus non potest jam aliter velle propter suam immutabilitatem,

(1) Lege P. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num 36, ubi hæc præclare evolvuntur.

id quod, non absolutam et antecedentem, sed hypotheticam duntaxat et consequentem præ se fert necessitatem (1).

ADVERSUS PROPOSITIONEM 3.^{am}

171. Objic. 1.º Actus liber est ille, qui potuit esse et non esse. Ergo contingens. Atqui actus contingens non potest esse necessarius. Ergo impossibile est, actum liberum esse in Deo unum eumdemque cum necessario. adversus 3.^{am} propositionem.

Respondeo, *dist.* antecedens; Actus liber est ille, qui potuit esse et non esse, in ente finito, quod non est actus purus, *conc.*; in Deo, *subdist.*; qui potuit esse et non esse entitative, *neg.*; terminative, id est, qui potuit absque sui mutatione respicere vel non respicere terminum, *conc.* Et simili modo concedo primum conseq. *Contradistingo* Minor, subsumptam. Actus contingens entitative non potest esse necessarius, *conc.*; actus contingens solum terminative non potest esse necessarius, *neg.*

Objic. 2.º Actus entitative semel positus, non potest non respicere suum terminum. Sed actus liber divinus per nos ab æterno, et quidem necessario, positus est, utpote identificatus cum actu necessario volente divinam voluntatem, et consequenter cum ipsa Dei essentia. Ergo actus volitionis divine debet etiam necessario respicere res creatas, seu est etiam necessarius terminative, si sit entitative necessarius.

Respondeo, *dist.* Major, In causis creatis, *conc.*; in causa increata, *neg.* Et concessa Minore, *nego* conseq. Resque superius declarata est, et magis declarabitur mox ex infinita eminentia divini actus volendi.

Objic. 3.º Actus liber qua talis vel addit aliquid necessario qua tali, vel non. Si non addit, Deus vere liber esse nequit, nisi vocibus abutamur. Si addit, quidnam est illud? utrum aliquid pure extrinsecum, an intrinsecum? Si intrinsecum, sive entitativum sive terminativum dicatur, estne res pure rationis, an realis? itemque intrinsece defectibilis, an non? Si est res intrinsece defectibilis, quomodo Deus est simplex

(1) Plura videri queunt apud S. Thomam, *de potent.* quæst. 3, art. 15; *de verit.* quæst. 23, art. 4.

et actus purus. Si est extrinsecum aliquid, quomodo est Deus vere atque intrinsece liber?

En nodus inextricabilis circa constitutum divinx libertatis, in quo solvendo tot insudarunt ingenia, totque systemata excogitarunt, ut concordiam immutabilitatis cum libertate aliquo modo tentarent: quorum, quamvis nullum satisfiat, nec quietet animum, præcipua saltem exponere pro materiæ complemento juvat.

§ III.—VARIA CIRCA DIVINÆ LIBERTATIS CONSTITUTIVUM SYSTEMATA,
AD CONCORDIAM EJUSDEM CUM IMMUTABILITATE SUBTILIS
INEUNDAM EXCOGITATA

173. Ex probatis in præcedenti paragrapho habemus, divinam libertatem sitam esse non posse, sicut creata, in indifferentia subjectiva et passiva, ita generatim sumpta, ponendi vel non ponendi actum aliquem volitionis respectu creaturarum, sed in indifferentia pure terminativa attingendi aut connotandi, vel non, objecta creata vel creabilia, in quo satis communiter convenit inter catholicos quoad rem ipsam. Verum quod in aliis quoque quæstionibus non raro accidere vidimus, hic præsertim evenit, ut cum eorum, quæ ratio asserenda esse demonstrat, modum et penitiorum naturam mens inquirere nititur, tenebras quaquaversus offendat, nec certam assequendæ veritatis viam inveniat. Sententiæ auctorum diversæ ad duo capita revocantur: primum illorum, qui actum liberum Dei constitui putant per aliquid extrinsecum; secundum illorum, qui continent actum liberum Dei constitui adæquate per aliquid Deo intrinsecum. Variæ autem sunt deinceps declarationes hujus utriusque modi explicationis, quæ et rei difficultatem et inbecillitatem ingenii humani apprime demonstrant.

A) Primus modus continet sententias in primis δ) Aureoli et P. Gabriels Vazquez, inter quos id potissimum interesse videtur, quod primus adæquate, alter inadæquate tantum constitui voluit actum liberum divinum per aliquid Deo extrinsecum. Sane Aureolus (1), ratus (verissime quidem, ut

(1) Vide ipsum in 1.º dist. 27. quæst. 1. art. 1.

Duo capita
sententiarum.

Sententiæ
illorum, qui
libertatem
divinam
per aliquid
extrinsecum
constituunt:
prima Aureoli

supra vidimus) libertatem non posse in Deo importare, sicut in nobis, facultatem ad ponendum vel non ponendum actum voluntatis, qui liber dicitur; eam in eo constituit, quod Deus ope volitionis, quæ necessario existit in illo, possit ponere vel non ponere actum externum. Sicut enim voluntas nostra potest habere vel non habere actum volendi, ita Deus quamvis non possit non volitionem habere, potest tamen actum vel effectum externum ponere aut non ponere. Est enim in Deo potentia indifferens non quidem volendi aut non volendi, seu actum immanentem in se habendi, sed tantum extra se agendi, aut non agendi, fere sicut si daretur ignis, qui indifferenter posset ignire vel non ignire, liber igniret, non quod posset velle vel non velle, sed quod, positus omnibus ad agendum requisitis, posset indifferenter agere ad extra, vel non agere. Unde actus formaliter liber est penitus extrinsecus, quamvis principium ejus sit intrinsecum et vitale Deo, nempe volitio necessaria (1). Atque hæc videtur etiam fuisse opinio Gregorii Ariminensis et aliorum (2).

Aureoli doctrinam paulisper mutavit P. Gabriel Vazquez (3), cujus sententiam amplexi sunt et nostra Societate PP. Arrubal (4), Herice (5), Granadus (6), Turrianus (7), Gillius (8), Jacobus Platel (9), Recupitus (10) alique (11). In

et P. Vazquez
aliorumque

(1) Vide Arriaga (*Disput. theologiar.* tomo 1, disp. 28, sect. 1, subsect. 1, num. 4), Rhodes (*De Deo*, disp. 4, quæst. 2, sect. 2, paragr. 1).

(2) Apud Suarez (*Metaphys.* disp. 30, sect. 9, num. 4), et Fonseca (*Metaphys.* lib. 7, cap. 8, quæst. 5, sect. 2), et Salas (In 1.^{am} 2.^e quæst. 6, tract. 3, disp. 1, sect. 8, paragr. 2, num. 87.)

(3) In 1.^{am} part. disp. 80, cap. 2.

(4) In 1.^{am} part. disp. 54.

(5) In 1.^{am} part. disp. 16, cap. 10.

(6) Tom. 2, tract. 3, disp. 5, sect. 3.

(7) Opusc. de volunt. Dei disp. 2, dub. 9.

(8) De Deo, lib. 2, tract. 8, cap. 9.

(9) *Curs. Theolog.* tom. 1, De Deo cap. 4, num. 142.

(10) Tom. 2, tract. 2, quæst. 9.

(11) Pro hac sententia etiam citari solent Capreolus, Ferrariensis alique multi mox laudandi, qui actum liberum existimant addere necessario respectum rationis. Nihilominus mens istorum Doctorum diversa fuisse videtur ab ea, quam nunc describimus, opinione, ut postea videbimus.

hac sententia liber actus Dei constituitur partim per ipsam volitionem necessariam, qua Deus se amat, partim per actum vel effectum creatum, sive existentem sive futurum in aliqua differentia temporis, quem necessario et essentialiter connotet tamquam sui constitutum. Et sic actus liber præter actum necessariam includit habitudinem vel relationem rationis, cujus fundamentum sint ipsæ res aut actiones liberæ atque indifferenter futuræ, quæ si non essent futuræ, nec esset libera volitio in Deo, utpote quæ per huiusmodi respectum rationis declaratur. Unde sequitur denominationem liberi mutari ac deficere posse in actu divino, quin ipse in se ulla tenus mutetur, nimirum per solam mutationem extrinseci connotati. Cæterum inter huius doctrinæ assertores est adhuc haud mediocri varietas sentiendi; prout enim quisque opinatur circa naturam actionis Dei ad extra (1), diversimode sentiunt de ipso connotato extrinseco. Nam «quicumque existant actionem, qua Deus operatur effectus extra se, esse indistinctam ab ipsius substantia, consequenter dicunt, aut dicere tenentur, connotatum illud, quo completur actus liber Dei, non esse actionem Dei productivam, quæ pariter immutabilis est, et easdem difficultates involvit; sed effectum ipsum actus liberi seu decreti, existentem in tempore. Alii vero, negantes actionem Dei operatricem ad extra esse increatam aut æternam, volunt actum Dei liberum seu decretum compleri per illam» (2). Nec conveniunt etiam circa modum, quo connotatum illud ingreditur constitutionem actus liberi, utrum videlicet in recto, ut volunt Arrubal et Basilius Legionensis, an solum in obliquo, ut aliis magis placet. Item alii cum Patre Vazquez contendunt, negantibus aliis, conflatum illud ex actu necessario Dei et externo connotato non posse a nobis cognosci sine relatione rationis, et propterea dicunt libertatem Dei includere actum necessariam et vitalem volitionis simul cum illo respectu ad res futuras, quæ quia libere futuræ sunt, seu ita ut possint non esse, ideo ipse respectus libere Deo convenit, et consequenter voluntas libera

(1) Cfr. *Cosmolog.* num. 65 seqq., pag. 205 seqq.

(2) Cardin. Aguirre, *Theolog. S. Anselmi*, disp. 35, sect. 1, numero 10.

potest adesse vel abesse abque ullo divinæ simplicitatis immutabilitatisve præiudicio, prout adsit vel absit extrinsecum complementum ad libertatem essentialiter requisitum (1).— Verum enimvero immutabilitas quidem salva manet in ista prima opinione, et satisne intelligitur, quo pacto salva sit libertas?

173. *Refutatur Aureoli et Gabriellii Vazquez doctrina.* Et primo quidem Aureoli explicationem graviter reprehendunt Fonseca (2), et Salas (3), Suarez (4), Ruiz de Montoya (5), alique tamquam sacræ doctrinæ parum consentaneam. 1.º Et ratio est, quia Scriptura 2) diserte distinguit inter velle divinum: atque operari ad extra, et 3) primum prædicat tamquam causam alterius, 7) et quidem ita ut quod adsit vel non adsit operatio aut effectus externus, dependeat a voluntate divina. Ergo si huiusmodi testimonia proprie, ac non metaphoricè, accipiantur, natenus est libertas in effectibus ad extra, quatenus derivatur a voluntate divina. Atqui ex communi Patrum ac Theologorum interpretatione proprie intelligenda sunt prædicta testimonia, nec hactenus ostensa est ab adversariis huiusce interpretationis repugnancia. Ergo falsa et absurda dicenda est Aureoli doctrina.

Utraque consequentia probatione non eget, et Minor subsumpta non minus certa est. Antecedens vero quoad omnes partes probatur innumeris locis, e quibus hæc sufficiat meminisse: *Salvum me fecit, quoniam voluit me* (6); *Sicut Domino placuit, ita factum est* (7); *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terra, in mari et in omnibus abyssis* (8); *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses* (9); *Si enim Dominus magnus voluerit, spiritus*

(1) Vide Vazquez, loc. cit. num. 6, 7. Cfr. cardin. Aguirre, loc. cit., ubi fusiuse hæc varietas opinionum explicatur.

(2) *Metaphys.*, libr. 7, cap. 8, quæst. 5, sect. 2.

(3) In 1.^{am} 2.^{am} quæst. 6, art. 1, 2, 3, tract. 3, disp. 1, sect. 8, num. 89.

(4) *Metaphys.*, disp. 30, sect. 9, num. 5.

(5) *De volunt. Dei.*, disp. 11.

(6) *Psalms.* 17, vers. 20.

(7) *Joh.*, cap. 1, vers. 21.

(8) *Psalms.* 134, vers. 6. Cfr. *Psalms* 113, vers. 3.

(9) *Sapient.* cap. 11, vers. 26.

refutatur.

intelligentiæ replebit illum (1): *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ* (2): *Cujus vult, miseretur, et quem vult, iadurat* (3): *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret* (4): *Propter nimiam cbaritatem suam, qua dilexit nos Deus, et cum essemus in vitiis peccatis, convivificavit nos in Christo, etc.* (5).

2.º Ratione quoque naturali excluditur omnino Aureoli opinio, quia libertas est dos voluntatis, in eaque formaliter residet, ac præcise a libera voluntatis determinatione suam libertatem participant actiones et effectus externi, ut suo loco ostendimus (6). Ergo impossibile est, ut libertas divina saltem adæquate constituatur per aliquid extrinsecum, videlicet per actiones et effectus creatos. Verum rejicitur jam doctrina eadem sive prout ab Aureolo, sive prout a P. Vazquez proposita.

1.º Nequit constitui formaliter actus per id, quod posterius est illo. Atqui operatio et effectus quivis ad extra saltem natura posterior est actu libero voluntatis divine, utpote vere a voluntate efficaci divina procedens ut a causa; nam ideo effectus existit, quia Deus libere vult illum existere, et non e converso. Ergo actio et effectus externus, et consequenter relatio rationis in eo fundata, nullatenus possunt ingredi essentialiter constitutum actus liberi divini (7). Quare nodum hunc ipsemet P. Vazquez insolubilem professus est (8).

2.º Deus ab æterno libere decrevit mundum condere. Atqui si actus liber essentialiter constitueretur per complementum extrinsecum actionis vel effectus creati, non potuisset

(1) *Eccli.*, cap. 39, vers. 8.

(2) *Ephes.*, cap. 1, vers. 11.

(3) *Roman.*, cap. 9, vers. 18.

(4) *Joann.*, cap. 3, vers. 16. Cfr. *epist. 1. Joann.* cap. 4, vers. 9.

(5) *Ephes.*, cap. 2, vers. 4.

(6) Vide *Psycholog.*, vol. 3.um, num. 110 seqq., pag. 357 seqq.; num. 117, pag. 367; num. 98, pag. 325.

(7) Vide hoc argumentum adversus cavillos adversariorum prognatum a P. Arriaga (*disp.* 28, sect. 1, subsect. 7, num. 38 seqq.), et Rhodés (*De Deo*, disp. 4, quest. 2, sect. 2, paragr. 1).

(8) *Loc. cit.*, num. 11-12.

Deus ab æterno liberum decretum condendi mundum habere. Ergo...

Major certa est, nam prout est apud omnes in confesso, Deus futura præsciens ante sæcula decrevit, qualiter per sæcula disponantur (1); et præterea Deus nihil facit in tempore nisi volendo libere, nihil autem incipit unquam velle, quod non semper ab æterno voluerit. Minor probatur, quia non potest esse æterna volitio libera vel decretum divinum, si non ab æterno detur quidquid ad illius essentiam aut complementum essentialia spectat. Hinc ipsemet P. Vazquez alibi rectissime docuit, missionem divine Personæ non esse æternam, sed temporaneam, quia, inquit, «licet dicat in recto processionem Personæ missæ a mittente, quæ processio est æterna; ea tamen sola non potest compleri in ratione missionis, sed debet addi effectus temporalis ex parte termini ad quem. Ut autem aliquid dicatur temporale, satis est, ut secundum aliquid sui temporale sit, ut recte notavit Durandus (2); contra vero ut dicatur æternum, quodlibet sui æternum esse debet, nam si anima esset æterna, et in tempore uniretur corpori, homo esset temporalis» (3). Hæc egregie P. Vazquez, quæ prius docuerat etiam S. Thomas (4), et sola sufficiunt ad evertendam contrariam doctrinam (5).

Simili argumento probari posset, in Aureoli et Patris Vazquez sententia decreta libera Dei, saltem relate ad plurima objecta, cessare jam, quia esse desiit eorum essentialia constitutum, videlicet præterita objecta.

3.º Plures agnoscendi sunt in Deo actus liberi, quibus nulla actio nullumque ad extra objectum ponitur. Ergo fieri non potest, ut actus liber, sive adæquate sive inadæquate, constituatur per aliquid hujusmodi externum.

(1) S. Gregor, *Moral.*, lib. 11, cap. 2.

(2) 1.º dist. 14, quest. 1, num. 7.

(3) P. Vazquez, *In 1.^{am} part.*, disp. 120, num. 9.

(4) S. Thomas, *de verit.*, quest. 6, art. 3, ad 6.um

(5) Argumentum hoc ab adversariorum solutionibus vindicatum videri potest apud Arriaga (*loc. cit.*, subsect. 2, num. 7, seqq.), Hainoldum (*Theol. speculat.*, lib. 1, tract. 1, cap. 4, controver. 1, paragr. 5, num. 336 seqq.), cardin. Aguirre (*Theolog. S. Anselmi*, disp. 35, sect. 2, num. 18, seqq.).

Antecedens patet multis exemplis, qualia sunt v. g. 2) dispensatio in voto alterave contractu et remissio peccati venialis, quæ fieri potest etiam sine gratiæ infusione, ac tandem reatus pœnæ, quæ omnia perfici queunt absque ullius positivi effectus productione. 3) Deus habet multa decreta libera pure conditionata, quæ nihil ponunt in re: ut si Deus dicat: *Si Petrus tali gratiæ consentiret*, cui tamen non consentit, *tale præmium illi largirer*; vel e converso: *Si talem gratiam respueret, in inferos detruderem*; vel: *Si crearem alium mundum, hæc vel illa in eo constituerem*, etc. 4) Deus liberum decretum habet non condendi alios mundos, vel non salvandi Judam, et innumera alia, quæ non vult facere: dici enim non potest Deum circa hæc nullum habere actum positivum, sed puram omissionem, quia circa omnia positive se habet discernendo, ut existant, vel ut non existant. Plura dabunt auctores laudati (1), neque enim vacat nobis diutius hæc persequi.

sententia cardin.
Sforziæ
Pallavicini et
Sylvæstri Mauri.

174. 3) *Sententia card. Sforziæ Pallavicini, P. Sylvestri Mauri aliorumque* convenit cum Aureoli doctrina in negando actus liberos adæquate identificari cum ipso actu Dei necessario; differt vero in eo, quod assertit actus in esse liberi compleri, ac constitui non per aliquid temporaneum, sed per veritates quasdam æternas contingentes, quæ vocantur etiam ab aliis *entia diminuta vel tantum secundum quid*, ab aliis *entia pure denominativa*, ab aliis *entia rationis non ficta*. Videlicet sicut dantur æternæ veritates necessarie, propriæ enuntiabilem necessariorum, ita etiam dantur veritates æternæ propriæ contingentium enuntiabilem; nam ab æterno verum infallibiliter fuit, *mundum esse futurum*, et reliqua enuntiabilia, circa quæ versatur divina voluntas libera. Hæc veritates, quæ formaliter consistunt in illo esse, quo prædicatum cum subjecto componitur in predictis enuntiabilibus, dicuntur *entia in eo sensu*, in quo *ens* a veteribus sumebatur etiam ad exprimendum non actum physicum essendi, sed

(1) Fusissime rem pertractat cardin. Aguirre tum loco citato, tum disp. 26, per totam, ubi variae formæ sententiæ hujus, et generatim Connnotatores, refelluntur. Vide etiam Arriaga (disp. 28, sect. 1^a), Salmanticensis Carmelit. (*Curs. theol.*, tom. 2, tract. 4, de volunt. Dei, disp. 7, dub. 4), etc.

compositionem intellectus conjungentis prædicatum cum subjecto in actu judicii (1); quoniam autem hujusmodi veritates non exprimunt solidum, ut ita dicam, et physicum ens, sed esse quoddam objectivum, dicta sunt *entia diminuta et secundum quid et pure denominativa*, itemque *entia rationis*, quia ratio quodammodo efficit esse illorum componendo prædicatum cum subjecto, quæ ideo dicuntur *non ficta*, quia non est fictum a mente, quod prædicatum conveniat subjecto, aut sit cum eo identicum. Quæ propterea etiam non sunt purum nihil nec aliquid propriè existens, sed medium quiddam inter hæc, nempe conceptus quidam objectivi, ut ait lepide P. Esparza, positi «in confinio entis divini et creati, existentis propriè et propriè nihil, habentis esse a se et producti, atque distincti realiter ab his omnibus extrinsecis quæ æquivalentibus rerum differentis» (2). Actus ergo liberi divini constituuntur per hujusmodi veritates æternas vel entia diminuta, quorum munus est denominare, ac reddere Deum libere volentem objecta illa, quæ vult, hoc pacto, itemque libere intelligentem, quæ libere intelligit (3). En sententiam cardin. Pallavicini, cujus primus assertor, teste P. Bernardo Aldrete, fuit P. Antonius Perez.

Rejicitur hæc sententia, quæ paucos nactus est, assertores, 1.º quia fictivum est genus entium, medium inter ens et non ens, inter puram negationem et ens positivum. Sane

reijcitur.

(1) Vide Aristot. *Metaphys.*, lib. 5, cap. 2, text. 14; lib. 9, cap. 12, et audi S. Thomam: *Philosophus* (5 *Metaphys.* text. 14) ostendit, quod ens multipliciter dicitur. Uno enim modo dicitur ens, quod per decem genera dividitur: et sic ens significat aliquid in natura existens, sive sit substantia, ut homo, sive accidens, ut color. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propriè rationis; prout dicitur, quod affirmatio est vera, quando significat esse de eo, quod est; et negatio, quando significat non esse de eo, quod non est; et hoc eas compositionem significat, quam intellectus componens et dividens advenit. 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 1. Cfr. 1.º p. quæst. 3, art. 4, ad 2.um; *Metaphys.* lib. 5.

(2) P. Esparza, *De Deo*, quæst. 21, art. 6.

(3) Vide cardin. Pallavicinum, *Assertion. theologic.* lib. 8, cap. 40, ubi satis vage et obscure loquitur. Cfr. Esparza (loc. cit.), Hainold. (*Theolog. speculat.*, lib. 1, tract. 1, cap. 4, num. 330), cardin. Aguirre (op. cit. disp. 35, sect. 1, num. 121), Mayr (*De Deo*, tract. 1, disp. 4, art. 1, num. 519).

veritates iste contingentes et æternæ vel sunt creatæ a Deo vel non. Si creatæ sunt, in primis non possunt esse æternæ, quia Fide catholica docemur nihil ab æterno creatum esse; deinde sunt verum ens, quia terminus creationis est res physice existens. Si non sunt creatæ, aut quia sunt ipse Deus, vel quia nihil sunt. Ergo fictitiæ sunt illæ veritates, quales ab adversariis describuntur.

2.º Quidquid complet, vel constituit actum liberum Dei, debet esse intrinsecum et indistinctum a divina volitione; quia liber actus est ipsa formalis determinatio voluntatis, ac proinde vitalis et immanens; constitutum autem vel completivum determinationis, potissimum in ente simplicissimò, quomodo potest esse extrinsecum et distinctum a volitione ac voluntate? Atqui veritatis illæ contingentes et æternæ extrinsecæ sunt ac distinctæ a divina volitione ac voluntate, ut patet ex ipsorum adversariorum confessione. Ergo...

3.º Illud denique notari potest, quod veritates illæ contingentes videantur omnino supponere actum liberum divinum. Nam non potest verum esse, quod *mundus futurus est*, quod *fiet redemptio generis humani per Incarnationem Verbi*, quod *hic aut alter homo, quem Deus libere vult creare, existet*, etc., nisi præcise, quia Deus ab æterno decrevit hæc facere; secus enim impossibilis metaphysice foret verificatio istorum cæterorumque id genus enuntiabilium; nec porro vera esse illa possunt contingenter, nisi quia liberum fuit Deo illorum effectum discernere: si enim necessarium id fuisset Deo, non contingens, sed necessaria prorsus fuisset ejusmodi enuntiabilem veritas. Ergo liber actus divinus non potest constitui, nec compleri per æternas illas veritates contingentes.—Sed jam gradus faciendus est ad eas perpendendas opiniones, quæ liberum actum Dei constituunt per aliquid adæquate intrinsecum.

Sententiæ
illorum qui
divinam
libertatem per
aliquid
intrinsecum
explicant;
doctrina
Cajetano vulgo
attributa.

175. β) Modus explicandi liberum actum Dei per aliquid adæquate intrinsecum non paucis ingeniose excogitatis systematibus viam aperuit. α) Prima sententia, quæ vulgo Cajetano tribuitur, est liberum actum supra necessarium, quo se Deus amat, addere perfectionem quamdam liberam, seu non necessariam, non intensivam, sed extensivam, quæ proinde abesse potuisset, et porro abfuisset, si noluisset

Deus alia a se. Duplicem enim distinguit cardinalis Cajetanus in hanc rem perfectionem in Deo: alteram intensivam, propriam amoris sui ipsius, qui præstantissimus actus est, alteram, quæ nihil novæ perfectionis superaddit, sed extendit tantum illam, ad alia objecta convertendo suum amorem; unde nec affert Deo imperfectionem carentia hujus alterius perfectionis pure extensive, et sic absurdum esse nequit, ut illa Deo abesse possit; nam esse perfectionem voluntariam et liberam est «conditio diminuens rationem perfectionis respectu ejus, in quo est, quoniam significat suum oppositum non esse imperfectionem» (1). Ita ergo secundum hanc sententiam Deus liber esse potest sine immutabilitatis præjudicio, quia nec libere volendo alia perficitur, nec non volendo imperfectior fit.—Doctrinam hanc alii alter interpretati sunt. Multi eam sic intellexerunt, ut Cajetanus doceret volitionem divinam liberam necessariæ superaddere realitatem vel certum modum intrinsecum realiter distinctum, utpote qui ita adest, puta volendo hunc mundum, ut potuerit abesse, si scilicet noluisset mundum creare. Alii vero eam esse putarunt veram Cajetani mentem, duobus sane vocibus expressam, ut perfectionem liberam diceret defectibilem seu talem, quæ abesse potuisset in Deo, non entitative aut secundum esse suum intrinsecum, quod importat in subjecto, sed solum terminative aut secundum extensionem ac terminationem ad externa objecta (2). Qui sensus si verus est, Cajetanus reapse idem docuisset, quod plurimi postea scriptores tenuerunt, ut mox dicendum erit.

Rejicitur Cajetanica sententia in priori sensu accepta. Ratio illa vel realitas actui necessario superaddita illum liberum constituens ac denominans, quocumque tandem nomine appelletur, aut est re distincta ab actu Dei necessario, aut non. Si est distincta, compositionem faciet cum actu necessario,

revelatur.

(1) Cajetan., In 1.um part., quæst. 10, art. 2, *Ad hoc potest dupliciter*; et art. 3, *Circa probationem secundæ partis...* et, *Ad hoc est dicendum*; In 3.um part., quæst. 1, art. 1.

(2) Vide id explicantem, et ex ipsis verbis Cajetani (In 1.um part., quæst. 10, art. 2, *Ad hoc est dicendum*) derivantem P. Joannem a S. Thoma (*Curs. Theolog.* tom. 3, quæst. 10, disp. 4, art. 4 fin.). Cfr. Nazarius (In 1.um part., quæst. 19, art. 3, *Secundum...*).